

менше можливостей для розвитку науки. У той же час дослідники в спеціальних науках мають справу з науковим відображенням дійсності. Вони розробляють наукові моделі аналізованих об'єктів і на їх основі творять нові об'єкти дійсності, як концептуальні, так і матеріальні. Життя неодноразово показує, що філософія потрібна не тільки філософам і навіть не стільки їм, і разом з тим, філософію розробляють не тільки філософи, а всі фахівці, вишукуючи все нові абстракції, і збагачуючи тим самим зміст базових філософських категорій. Виходячи з діалектичності буття слід очікувати, що існує і "зворотний зв'язок", від філософських категорій до спеціальних наук, особливо міждисциплінарних і гуманітарних, однією з найбільш яскравих представниць яких є політологія, парадигми, методи і підходи якої нагадують цілі розділи наукової філософії. Розвиток методології, застосування категорій наукової філософії в політології є тим тернистим, але багатообіцяючим шляхом, який виведе політологію на якісно нові рівні і розкриє перед нею необмежені перспективи.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнивши теоретичну базу стосовно політологічних парадигм, методів та підходів доцільно зосередити увагу на розвитку філософсько-категоріального підходу, який забезпечить більш тісний зв'язок політології із спеціально-науковим знанням, яке допоможе вдосконалити наявну політологічну методологію та дасть нові методи вивчення, моделювання та позитивного перетворення існуючої політичної реальності.

Література:

1. Political Candidate for Greatness. Tuesday July 5, 2011. Методи политологии [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://the41stvote.org/politologija/19-metody-politologii.html>
2. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследования: Пер. с англ. / Предисловие А.К. Соколова. – М.: Издательство "Весь Мир", 1997. – 544 с.
3. Политология: учеб. для студентов вузов / Р.Т. Мухаев. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 495 с.
4. Политология: Учебное пособие / Под ред. А.С.Тугаева, А.Е.Хренова.– СПб.: Питер, 2005.– 560 с.: ил.– (Серия "Учебное пособие")
5. Методы политического анализа: Учебно-методическое пособие для вузов / Составитель: В.Н. Морозова.– Воронеж, 2007.– 52 с.
6. Lawrence S. Meyers, Glenn Gamst, A. J. Guarino. Data Analysis Using SAS Enterprise Guide. Cambridge University Press: 2009 398 p.
7. Філософія: підручник/за ред. О.П.Сидоренка.–К.:Знання,2008.–891 с.
8. Войтов А.Г. Философия: Учебное пособие аспирантам – М.: Издательско-торговая корпорация „Дашков и К°“, 2003. – 514 с. [Электронный ресурс] Режим доступа: http://infinan.ru/philosophy/vojtov_a_g_-_filosofija__uchebnoe_posobie_aspirantam___m___2003_4.html

*Семенець-Орлова Інна Андріївна,
аспірант кафедри політичних наук
НПУ ім. М.П. Драгоманова*

УДК 323.2:364.42

СУЧАСНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ НАУКОВІ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано науково-аналітичний зміст сучасних європейських програм дослідження сімейної політики, виділено основні значущі висновки, зроблені у ході виконаної в рамках цих програм пошуково-дослідницької діяльності.

Ключові слова: сімейна політика, наукова мережа дослідження сімейної політики.

Проанализировано научно аналитическое содержание современных европейских программ исследования семейной политики, выделены основные выводы, сделанные в ходе выполненной в рамках этих программ поисково-исследовательской работы.

Ключевые слова: *семейная политика, научная сеть исследования семейной политики.*

Scientifically analytical maintenance of the modern European programs of research of family policy is analysed, basic meaningful conclusions, done during the searching-research activity, are systematized.

Keywords: *family policy, scientific network of research of family policy.*

За останні десятиліття кількість системних досліджень сімейної політики значно виросла. [4; 5; 7; 9; 12; 13] Неоднозначність обґрунтування сучасних соціально-економічних та політичних умов життєдіяльності сім'ї, полярність наукових дискусій стосовно деяких питань майбутнього сім'ї, різновекторність і навіть еkleктичність сучасного розуміння змісту сімейної політики серед широкої громадськості становлять проблему як для урядів, так і для політичних дослідників. Вищезазначена ситуація ілюструє наявність багатьох проблем у науковому аналізі сімейної політики. Це потребує додаткових зусиль в напрямку вироблення політичних оцінок, конструювання погоджених наукових висновків, корисних для виробників сімейної політики.

Наукові проекти і активізація діяльності науково-аналітичних мереж з питань сімейної політики у межах Європейського контексту зумовлено рядом причин. По-перше, національні уряди турбуються про узгодженість політичних дій у напрямку реагування на наслідки сучасних демографічних змін. По-друге, розширення ЄС у 2004 р. поставило багато сімейних проблем в центр політичного дискурсу, адже до ЄС приєдналася низка країн, які мали відмінну соціально-економічну систему і все ще виправляли ефекти масивного руйнування, викликаного пострадянською модернізацією. По-третє, на даному етапі актуалізовано спробу формалізувати зобов'язання країн-членів ЄС стосовно державної поваги і захисту сімейного життя, таким чином піднімаючи профіль сімейних питань та добробуту сімей як пункт порядку денного ЄС.

Сімейна політика дуже відрізняється між країнами-членами ЄС. Політичні завдання і інструменти диференціюються уздовж ідеологічних ліній виробників політики, тому уніфіковане погодження національних політик на рівні ЄС ускладнюється.

На думку Л. Хантрайз – професора європейської соціальної політики в Університеті Лафборо (Великобританія), у західній науковій думці вивчення сімейної політики досі ставить більше питань, ніж дає відповідей і демонструє всю складність наявних пошуків, а також нездатності виробників сімейної політики адекватно і швидко реагувати на нові зміни об'єкта заходів політичного впливу. Л. Хантрайз – автор численних політичних оглядів для ЄС – вважає, що глибоке методологічне наукове вивчення сімейної політики тільки розпочинається. [12, p.121]

На нашу думку, головний недолік сучасних європейських дослідницьких програм сімейної політики – це зосередженість наукових пошуків лише на факторах рентабельності прямих заходів сімейної політики і відсутність комплексного аналізу щодо наслідків непрямих заходів, які здійснюються у інших сферах забезпечення життєдіяльності суспільства. Первинна мета сімейної політики – індивідуальне і сімейне благополуччя, державні заходи сприяння якому побудовані на ясній і відкритій комунікації громадян та влади. [13, p.14] Значна частина дослідницьких пошуків наукових мереж ЄС зроблена у напрямку ідентифікації прикладів хорошої політичної практики сімейної політики, однак досить вузько пояснено чи можна певні заходи сімейної політики, ефективні в одному національному контексті, використовувати у іншому. Л. Хантрайз вважає, що у ході аналітико-дослідницької діяльності з проблематики сімейної політики потрібно спробувати детермінувати темпоральну константу, що віддзеркалювала б динаміку взаємовідношення

процесів модернізації сім'ї з одного боку та сімейного добробуту як одного з основних показників ефективності реалізації заходів сімейної політики на конкретному етапі суспільного розвитку – з іншого. Використання такої константи полегшувало б аналіз історичної еволюції сімейної політики, що важливо для встановлення закономірностей та, навіть, законів у даній політичній сфері.

Зазначимо, що у назвах ряду європейських науково-аналітичних мереж, які займаються проблемами сімейної політики і висновки роботи яких буде проаналізовано в статті, не фігурує саме поняття сімейна політика, хоча за змістом та завданнями ці мережі призначені у ході своєї діяльності сформулювати всі необхідні актуальні узагальнення для виробників сімейної політики країн-членів ЄС. Правильне пояснення такої ситуації поки неясне. [4, p.121]

Протягом 1990-х років Європейська Обсерваторія національної сімейної політики за допомогою відкритого методу координації (Open method of coordination – OMC), який є відносно новим міжурядовим засобом управління в Європейському Союзі, та на основі добровільного співробітництва держав-членів і Mutual information system on social protection (MISSOC) – спільної інформаційної системи з питань соціального захисту – збирали інформацію про національні політики, що була корисна для порівняльних цілей. Більшість членів ЄС досі не мають явної і послідовної сімейної політики. Незважаючи на те, що стосовно моделі європейської сім'ї чи європейської сімейної політики на рівні ЄС не було досягнуто консенсусу, країни-члени можуть, тим не менш, використовувати комплексні результати діяльності науково-аналітичних мереж ЄС з питань державної підтримки сімей для вирішення певних спільних проблем, з якими стикаються національні виробники політики у процесі забезпечення узгодженості політичних реформ ЄС.

У ході дослідження встановлено, що в процесі експорту-імпорту між країнами уроків сімейної політики слід особливо враховувати ступінь сумісності політико-економічних процесів тих суспільств, що діляться досвідом та тих, що бажають праксеологізувати його на своєму національному ґрунті. Тому, на нашу думку, пряме запозичення Україною досвіду державної підтримки сім'ї країн-членів ЄС є поки що неприйнятним до етапу приблизного зрівняння економіко-політичного розвитку України та розвинених держав Європи хоча б за більшістю стратегічних показників. Незважаючи на те, що економіко-політичні системи країн Центрально-Східної Європи за багатьма критеріями схожі до систем інших розвинених членів ЄС, мережа IPROSEC не рекомендує виробникам політики цих країн сліпо запозичувати прогресивний досвід ЄС і виокремлює їх з традиційних режимів сімейної політики до так званого посткомуністичного режиму, науково-аналітичний опис якого на сучасному етапі дано тільки частково. [4, p.14] Отже, країни Центрально-Східної Європи можуть використовувати досвід практик сімейної політики «старих» членів ЄС, однак з особливою обережністю. [4, p.15]

Режими сімейної політики країн-членів ЄС (за класифікацією мережі IPROSEC): [4, p.60]

1. Держави-члени засновники ЄЕС: Франція, Німеччина, Італія (*континентальний режим сімейної політики*);
2. Держави-члени другої хвилі розширення ЄС: Ірландія, Великобританія (*ліберальний режим сімейної політики*);
3. Держави-члени третьої хвилі ЄС: Греція, Іспанія (*південно-європейський режим сімейної політики*);
4. Держави-члени четвертої хвилі ЄС: Швеція (*соціал-демократичний режим сімейної політики*);
5. Держави-члени п'ятої хвилі ЄС: Естонія, Угорщина, Польща (*посткомуністичний режим сімейної політики*).

Науково-аналітична мережа NIEPS дійшла висновку, що на економіко-політичний перехід держав Центрально-Східної Європи досі впливають наслідки демонтажу соціальних систем планових економік. [5, p.112] На даному етапі більшість населення цих держав,

зважаючи на історичний досвід широкої сімейної політики СРСР, має завищені очікування до державної підтримки сімей і артикулює велике число вимог до виробників сімейної політики, які не можуть бути повністю забезпечені в умовах дефіциту ресурсів. Фахівці NIEPS рекомендують конструювати національні режими сімейної політики в даному регіоні за ліберальним зразком, однак, з особливою обережністю. Адже більшість населення Центрально-Східної Європи у своєму пристосуванні до ослаблення системи добробуту в 1990-ті рр. страждала через падіння сімейного добробуту. Тому, фахівці мережі NIEPS пропонують владі цих посткомуністичних держав, в першу чергу, сконцентрувати політичні зусилля на скороченні бідності в національному масштабі, використовуючи інструмент широких універсальних заходів державної підтримки сімей. [5, p.113] Вузько адресну підтримку сімей, вважають науковці NIEPS, можуть собі дозволити тільки держави із тривалим та стабільним економічним розвитком. За такої ситуації більшість сімей не потребує державної підтримки у напрямку захисту свого добробуту від негативних наслідків функціонування вільного ринку. Окрім того, у західній економічній теорії побутує думка про таку необхідну умову досягнення суспільного консунсусу в умовах нестабільного економічного розвитку держави як забезпечення рівного доступу всіх платників податків до ряду базових суспільних благ. [13, p.18]

Основна проблема наукових досліджень сімейної політики в Європі, що провадяться в межах і поза межами науково-дослідницьких мереж, – це стурбованість наслідковим відношенням між сімейною політикою і сімейним добробутом. Добробут сімей, наприклад, був одним із ключових тем виступів Папи Римського Бенедикта XVI за перші три місяці 2011 р. Друга за важливістю проблема науково-аналітичних пошуків, яка фігурує в діяльності мереж ЄС – це обґрунтованість меж допустимого втручання держави у приватні справи сімей в процесі розв'язання задач забезпечення найбільшої зайнятості жінок (згідно з Європейською стратегією зайнятості) та умовах стрімкого старіння населення ЄС і, як наслідок, відкритої пронаталістської підтримки державою сім'ї з кількома дітьми й виокремлення її як еталонної в суспільстві. [4, p.8]

Проаналізовані нами науково-дослідницькі програми фінансуються за рахунок ЄС. На даному етапі, головна перешкода злагодженого діалогу фахівців з наукового аналізу сімейної політики та виробників сімейної політики – відмінність в очікуваннях. Привід такої ситуації, на думку Брюса Стаффорда – колишнього директора Центру дослідження соціальної політики Університету Лафборо (Великобританія), зараз професора державної політики Школи соціології та соціальної політики Університету Ноттінгема (Великобританія) – міститься в тому, що науковий аналіз доносить до виробників політики не тільки хороші, але і погані новини, наприклад, ілюструє ряд небажаних результатів заходів сімейної політики або небажаних вражень від її реалізації з точки зору об'єкта такої політики. [8, p.204]

Політична теорія містить дані про те, що дуже щедра сімейна політика може допомагати у створенні сімейно-дружнього середовища, яке сприятиме сімейному розвитку. [4, p.10] Однак, за допомогою такого підходу не можна пояснити, чому Ірландія з її відносно скромним фінансуванням сімейної політики демонструє вищу норму сімейного достатку, ніж Франція або Швеція, де державна підтримка сімей є дуже широкою. Тому, до комплексного наукового розгляду сімейної політики треба включити різні фактори, наприклад: індивідуальні установки особи щодо репродуктивної поведінки, погоджені зразки громадської думки щодо прийнятної сімейної поведінки, історично-ментальні особливості населення регіону, стан сучасного економічного розвитку держави тощо. Загалом, науковий аналіз сімейної політики надзвичайно специфічний в тому, що вирішення сімейних проблем потребує особливого взаємозв'язку з багатьма іншими галузями політики та економіки, а це обов'язково має бути системно враховано у науково-дослідницькому процесі. Тільки за додержання такої умови можна претендувати на отримання обґрунтованих та досить вірогідних наукових результатів.

Європейські науково-дослідницькі програми з питань сімейної політики:

1. Care work in Europe: current understandings and future directions (CARE). Турбота в Європі: поточне розуміння і майбутні напрями.
2. Consortium of Household Panels for European Socio-economic Research (CHER). Соціально-економічне дослідження домогосподарств Європи.
3. Dynamics of Social Change in Europe (DynSoc). Динаміка соціальних змін в Європі.
4. The European Social Survey (ESS). Європейський соціальний огляд.
5. Familial Structure, Participation of Labour Market and Dynamics of Social Exclusion (FADSE). Структура сімей, трудова ринкова участь і динаміка соціального виключення.
6. Family Reunification Evaluation Project (FARE). Проект оцінки сімейного возз'єднання.
7. Female Employment and Family Formation in National Institutional Contexts (FENICs). Жіноча зайнятість і створення сімей в національно встановлених контекстах.
8. Gender and local government of change in seven countries EU (GENRE). Гендер і зміни у місцевому управлінні семи країн ЄС.
9. Households, Work and Flexibility (HWF). Домашні господарства, зайнятість і гнучкий робочий графік.
10. Improving policy responses and outcomes to socio-economic challenges: changing family structures, policy and practice (IPROSEC). Удосконалення політичних відповідей та результатів відповідно до соціально-економічних викликів: зміни сімей та зміни у змісті і практиці сімейної політики.
11. Thematic Network on the Social Problem and Societal Problematization of Men and Masculinities (MEN). Тематична мережа з соціальних проблем, що постають перед чоловіками.
12. The rationale of motherhood choices: influence of employment conditions and of public policies (MoCho). Правильне пояснення альтернатив материнства: вплив умов зайнятості і державної політики.
13. Network for integrated european population studies (NIEPS). Мережа для вивчення об'єднаного європейського населення.
14. New kinds of families, new kinds of social care: shaping multi-dimensional European policies for formal and informal care (SocCare). Новий вигляд сімей, новий вигляд соціальної турботи: формування багатовимірної європейської політики формальної та неформальної турботи.
15. Changing family structures and social policies: childcare services in Europe and social cohesion (TSFEPS). Зміна сімейної структури та трансформація соціальної політики: система сервісу по догляду за дітьми в Європі та соціальна стабільність
16. Work and maternal anxiety: social methods and social policy (W and M). Зайнятість і материнство: соціальні методи і соціальна політика.

Експерти дослідницьких проектів і мереж дійшли висновку, що на даному етапі політичні творці намагаються шукати інноваційні методи відповідей на новітні проблеми сімейного розвитку, демонструючи спроби конструювати політику, що заохочує сімейний достаток, відмовляє розвитку альтернативних сімейних форм, і/або розширяє права та обов'язки неодружених пар. Однак, стверджують фахівці IPROSEC, часто спостерігаються ситуації, коли надзвичайна витратність та очевидна неефективність деяких інструментів сімейної політики не перешкоджає владі користуватися ними у прогнаних для всього суспільства лише заради досягнення вищого ступеню своєї легітимності. На сучасному етапі ряд фахівців прийшли до висновку, що у реаліях нестабільних національних економік непрямі заходи підтримки сімей (наприклад, політика широкої зайнятості населення) демонструють вищий ступінь позитивного ефекту у процесі забезпечення сімейного розвитку, ніж прямі заходи (наприклад, грошові виплати). [7, p.115]

Серед багатьох рекомендацій щодо інноваційного наповнення сімейної політики більшість вчених прихильні обмежити патерналізм держави у сімейному житті. Проте, слід мати на увазі, що у межах різних країн однакові політичні заходи проявляють різні ефекти.

Фахівці всіх науково-дослідних мереж ЄС переконані, що введення щедрих заходів сімейної політики приносить більш безпосередній і короткостроковий ефект, впливаючи швидше на вибір часу народжень, ніж на ріст популяційних показників у стратегічному плані. [7, p.116]

За даними мережі W&M у країнах Південної Європи, у відсутності щедрої державної підтримки сімей заходи сімейної політики є необхідними, але не достатніми умовами для позитивних змін матеріального становища родин. Виважена політика на ринку зайнятості, що продукує стабільні робочі місця, на думку фахівців даної мережі, є найбільш ефективною в створенні сприятливого соціально-економічного клімату для сімейного розвитку і вирішення депопуляційних проблем, особливо у країнах Центрально-Східної та Південної Європи. [4, p.14]

Мережа FENICs стверджує, що в 1990-ті рр. у всіх країнах ЄС було зареєстровано істотне збільшення жіночої зайнятості, у багатьох національних регіонах розширено декретну відпустку для жінок та вкладено значну кількість державних коштів у розширення системи державних дошкільних закладів. Однак, історичний спадок встановлених режимів сімейної політики характерно відображає соціально-культурні відмінності вимог до виробників сімейної політики у кожній країні, і подібна традиційність має більший вплив на процес виробництва заходів державної підтримки сімей, ніж сучасні глобалізаційні тенденції. [3] Мережа FENICs з'ясувала, що сімейний статус особи негативно корелює із рівнем зайнятості серед одружених жінок і позитивно – серед одружених чоловіків. Наявність малолітніх дітей в сім'ї негативно корелює із ступенем зайнятості одружених жінок і позитивно – одружених чоловіків. [4, p.22] Проте, на даному етапі, переконують фахівці MoCho, все менша кількість жінок у Європі готова залишити професійну зайнятість після народження дитини. У різних життєвих ситуаціях більшість жінок швидше погодиться працювати неповний робочий день, ніж брати тривалу декретну відпустку. [11] Дослідницько-наукові пошуки MoCho показують, що дитячий ефект (ступінь відмови жінок від заплаченої зайнятості, коли вони мають дітей) нижчий в країнах із більш розвиненим childcare постачанням (системою догляду за дітьми) і, також, в соціал-демократичних державах, де істотна частина варіації в дитячих ефектах може бути приписана гендерним стереотипам. Дитячий ефект закономірно є більш значним в багатших країнах, де жінки можуть дозволити собі відійти від ринку праці, не хвилюючись про стан свого сімейного достатку. Ці країни надають дуже довгі періоди субсидійованої декретної відпустки для жінок, в деяких випадках аж до чотирьох років.

Тиск держави і вимоги ЄС у напрямку збільшення зайнятості жінок створює напругу в деяких країнах як, наприклад, Ірландія, у якій наявні ментально-історичні стереотипи зосереджують жінок, в першу чергу, на реалізації материнських обов'язків, а не участі у оплаченій зайнятості. Хоча політичні заходи підтримки сімей описані у Європейських Директивах Зайнятості як «дружні для сім'ї», насправді, як вважають фахівці, їх правильніше вважати «дружніми для роботи». [4, p.31] У періоди надлишку робочої сили на ринку праці, сімейна політика часто проектувалася у напрямку відмови матерів від зайнятості. На даному етапі, ситуація схожа до протилежної, тому зайнятість жінок постає частиною вирішення проблеми дефіциту робочої сили держав загального добробуту. Іншу ситуацію спостерігаємо у країнах Центрально-Східної Європи, де економічні реформи спричинили широке і хронічне безробіття. Сучасні заходи сімейної політики у даному регіоні поки що заохочують жінок залишитися удома, коли їхні діти малі. Подібні pro-natalist поліси були введені в XIX ст. у Франції, коли у державному масштабі жінки не були «потрібні» як робоча сила, але були «потрібні» для народження і виховання дітей.

MoCho стверджує, що державна підтримка материнства більш прихильна до жінок, які уже реалізувалися у своїй кар'єрі, а не до тих, які тільки починають працювати. Цей момент, звичайно, негативно позначається на національних популяційних показниках і є причиною відкладення багатьох народжень. Проектна команда MoCho також дійшла висновку, що високоосвічені жінки в Західній Німеччині є менш готові мати дітей порівняно з високоосвіченими жінками інших країн. За підрахунками фахівців мережі, вже через 25

років 20% жінок Німеччини зовсім не плануватиме народжувати дітей протягом всього життя. [11] Тому, на думку експертів, виробники політики в цьому регіоні повинні створити умови для сприяння народженню в сім'ї хоча б однієї дитини. В наукових рекомендаціях про заохочення багатодітності як про актуальний захід для сімейної політики Західної Німеччини на даному етапі поки не йдеться [11]

У рамках дискусій про сучасну сімейну політику увагу виробників політики переорієнтовано з питання забезпечення гендерної рівності на ринку праці, механізми якого вже давно створені, до забезпечення гендерної рівності членів подружжя у сім'ї при розподілі та виконанні домашніх обов'язків. Паритетне виконання завдань догляду та виховання дітей залишається важливим і важким завданням навіть для егалітарних скандинавських держав. Це можна простежити на прикладі такого інструменту сімейної політики, як батьківська відпустка. Хоча в Данії та Швеції материнський дозвіл бере більша кількість чоловіків, ніж в інших європейських країнах, жінки все-таки використовують переважну більшість материнської відпустки. [3] У серпні 2011 р. у Великобританії спостерігалось жваве громадське обговорення доцільності введення чоловічих декретних відпусток як додаткових до материнської. Зараз така відпустка у Великобританії становить 2 тижні, однак до 2015 р. відповідно до сучасних законодавчих ініціатив її тривалість тут буде збільшено до 20 тижнів. Власникам малого та середнього бізнесу така новація зовсім не до вподоби. Адже, як стверджують роботодавці, тепер будь-хто в будь-який момент може піти в декретну відпустку, і це постане ризиком для стабільності злагодженої системи національного виробництва.

Експерти мережі MEN поряд із позитивними очікуваннями, покладеними у процесі досягнення гендерної рівності в сім'ї на батьківську відпустку, наводять цікаві дані про її деякий негативний ефект. На прикладі статистичних даних по Франції і Данії фахівці стверджують, що батьківська відпустка у багатьох випадках сприяє зайнятості жінок в сумнівних ситуаціях, тому негативно впливає на їхній професійний статус, в кінцевому результаті заохочуючи жінок залишити трудовий ринок. Адже та низька плата, яку вони взмозі заробити, часто дуже близька до вигоди, яку б вони отримали у результаті оплаченої декретної відпустки. [10] Фахівці IPROSEC вважають, що нижчий статус жінок на ринку праці найближчим часом залишиться без зміни і продовжуватиме впливати на їхні можливості у побудові свого життєвого курсу. Однак, у ході багатьох досліджень у межах європейських мереж, доведено, що будь-які заходи, направлені на досягнення гендерної рівності в суспільстві загалом та сім'ї зокрема, позитивно впливають на сімейний достаток, навіть, коли це не поставлено первинною метою сімейної політики.

Науковці мережі SocCare переконані, що відпустка по догляду за дитиною, яку бере батько чи мати дитини, обов'язково повинна бути зарахована у трудовий стаж особи. [4, р.34] Дана рекомендація особливо цінна для вітчизняних реалій, адже в Україні, у руслі дискусій про необхідність збільшення віку жінок при виході на пенсію, політиками уже декілька раз піднімалося питання про відмову зараховування тривалості відпусток по догляду за дитиною до трудового стажу жінки.

Фахівці мережі GENRE на прикладі скандинавських країн, де жінки мають більш значний досвід як місцеві управлінці, дійшли висновку, що присутність жінок серед місцевого керівництва має позитивні наслідки на загальній картині сімейного розвитку регіону. Адже жінки-управлінці більш схильні до перепланування зустрічей у неробочий час, прихильні уникати тривалих робочих засідань вечорами, із більшим розумінням ставляться до специфічних потреб жінок з малими дітьми, сприяючи останнім у створенні гнучкого робочого графіку [7, р.120] Даний момент особливо значимий для врахування у процесі формування політики державної підтримки сімей, адже беззаперечним позитивним моментом визнано збільшення ролі жіноцтва у прийнятті важливих державних рішень у ході виробництва сімейної політики, тому що саме жінкам, а не чоловікам, є ближчими проблеми батьківства та сімейного розвитку.

На нашу думку, виробникам сімейної політики варто уважно прийняти до уваги ще один висновок експертів іншої мережі – IPROSEC. Науковці мережі переконані, що на даному етапі рішення подружжя мати чи не мати дітей, приймається швидше під впливом особистих обставин і установок, ніж наявної соціально-економічної ситуації, хоча економічна ситуація в країні, звичайно, має певний опосередкований вплив на мотиви індивідуальної поведінки особи. Адже сімейні події – не завжди результат вибору із числа раціональних альтернатив, зроблених після обережного аналізу наявних суспільних ресурсів. Члени подружжя також рідко називають фактором, який визначально впливає на прийняття рішення про народження дітей, розвиненість системи суспільного постачання послуг по догляду за дитиною. За дослідженнями IPROSEC, що проводилися у країнах Південно-Східної Європи, саме широкий економічний клімат і стійка, стабільна, добре оплачувана зайнятість членів подружжя визнана найбільш впливовим фактором на рішення подружньої пари про народження дітей. [7, р.131] Проте, індивідуальні очікування людей стосовно покращення якості життя, що зростають з кожним роком, трансформація традиційних поглядів на сім'ю, особливо характерна для Західної Європи, становлять значну перешкоду для виробників сімейної політики у процесі побудови ефективно працюючої системи вирішення соціально-демографічних проблем сучасного суспільства.

Фахівці мережі MoCho встановили цікаву загальну тенденцію щодо сімейного достатку по країнам-членам ЄС: більш низькі норми бідності сімей на півночі ЄС переходять до більш високих норм бідності на півдні ЄС. Через призму глибокого аналізу дослідники прийшли до висновку, що сильніші традиційні родинні зв'язки, закладені у певному суспільстві історично та культурно, продукують нижчий ступінь загального добробуту сімей даного регіону. [11] Водночас, експерти NIEPS, подібно до висновків мережі IPROSEC, називають зайнятість обох членів подружжя найефективнішим інструментом сімейної політики у боротьбі з родинною бідністю.

Фахівці мережі NIEPS у своїх загальних рекомендаціях про конструкцію ефективної сімейної політики на даному етапі рекомендують виробникам політики: 1. запропонувати родинам універсальні заходи підтримки, за яких кожна сім'я зможе отримати свою вигоду незалежно від свого типу; 2. сприяти стабільній зайнятості обох членів подружжя, а не тільки чоловіка (як прийнято за норму в континентальних режимах); 3. підсилити заходи, які сприяють особі поєднання виконання професійних та батьківських обов'язків; 4. розширити систему установ по догляду за дітьми; 5. надати батькам можливості використання гнучкого робочого графіку в процесі оплаченої зайнятості. Фахівці мережі TSFERS особливо наполягають на необхідності розширення атипового робочого годинника для працюючих батьків. Проект MoCho у напрямку покращення матеріального становища освічених жінок рекомендує урядам забезпечити, в першу чергу, дітей цих жінок якісною, широкою, дешевою системою дошкільних установ. [11]

Загальною тенденцією, що характерна для європейської сімейної політики є розширення державних фінансових джерел підтримки сімей за рахунок приватного і добровільного дієвого секторів у руслі надання нового вигляду дебатам про взаємовідношення між державою і сім'єю із широким залученням нових акторів сімейної політики з системи громадянського суспільства.

Отже, науковий аналіз сімейної політики досить багатоаспектний, методологічно широкий та когнітивно значимий. Однак, на даному етапі наукові мережі ЄС з питань аналізу сімейної політики тільки розпочинають широку діяльність. Тому, більшість наукових узагальнень з питання сімейної політики по країнам-членам ЄС досі не може бути зроблено.

Література:

1. Кайлова О. Семейная политика в странах Европейского Союза (социально-демографические аспекты): дис. ... кандидата экон. наук : 08.00.05 / Кайлова Ольга. – М., 2004. – 202 с.

2. Кризис института семьи в постиндустриальном обществе: анализ причин и возможности преодоления / [Кочеткова О., Русакова Е., Яновский К., и др.] ; под ред. К.Яновского. — М.: ИЭПП, 2007. — 243 с. — (Научные труды/ Ин-т экономики переход. периода. № 112).
3. Рудинеско Е. Розладнана сім'я / Елізабет Рудинеску ; [пер. з франц. Є. Марічев] . — К.: Смолоскип, 2004. — 232 с.
4. Чернова Ж. Семейная политика в Европе и России: гендерный анализ / Жанна Чернова. — СПб.: Норма, 2008. — 328 с.
5. CHER [Internet Resource] / CHER. — Mode to access: <http://www.ceps.lu/CherPaco/CherPaco.htm>
6. ESS [Internet Resource] / ESS. — Mode to access: <http://www.europeansocialsurvey.org>
7. FENICs [Internet Resource] / FENICs. — Mode to access: <http://www.warwick.ac.uk/ier/fenics>
8. Hantrais L. EU Research in social sciences and humanities / L. Hantrais. // Policy Synthesis of Research Results. — Series №1: Family and Welfare. — Brussels, European Commission, 2006. — 62 p.
9. Hantrais L. Policy Relevance of Family and Welfare Research / L. Hantrais. — Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. — 218 p.
10. Hantrais L., Family Policy Matters: responding to family change in Europe / L. Hantrais. — Bristol: The Policy Press, 2004. — 286 p.
11. Hantrais L. International Comparative Research: theory, methods and practice / L. Hantrais. — New York: Palgrave Macmillan and St Martin's Press, 2009. — 310 p.
12. Hantrais L., Social Policy in the European Union / L. Hantrais. — 3rd edn. — New York: Palgrave Macmillan and St Martin's Press, 2007. — 408 p.
13. Hantrais, L. Family and Welfare Research / L. Hantrais. — Luxemburg: Office for Official Publications of European Communities, 2003. — 111 p.
14. MEN [Internet Resource] / MEN. — Mode to access: <http://www.cromenet.org>
15. MoCho [Internet Resource] / MoCho. — Mode to access: <http://www.ulb.ac.be/soco/mocho>
16. Researching Family and Welfare from an International Comparative Perspective. From papers presented at a dialogue workshop held in Brussels on 14–15 June, 2001 / Ed. by L. Hantrais. — Brussels, European Commission, 2001. — 264 p.
17. Zimmerman Sh. L. Understanding Family Policy: theoretical approaches. — Sage Publications, 1998. — P. 13—23.